نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره هفتم، زمستان ۱۴۰۲، شماره چهارم، صفحات ۵۱۱ تا ۵۱۲

مستند حمایت‌طلبی
آمادگی نظام سلامت در بحران‌ها*

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۰۹ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۱۱/۲۰

چکیده
با توجه به اینکه میزان مواجهه افراد و سرمایه‌های انسانی کشور در برابر حوادث غیرمترقبه، بلایا و همه گیری ها و نیز خسارات ناشی از آن به طور مستمر افزایش می‌یابد، در این مستند حمایت‌طلبی ۷ راهبرد و ۹ اقدام در راستای یکسان‌سازی اسناد ملی و انطباق آن با اسناد بین‌المللی به منظورکاهش اساسی خطر، تلفات جانی و خسارات ناشی از بلایا به معیشت، سلامت، سرمایه‌های اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و کسب‌وکار در جوامع و کشورها، پیشنهاد می‌گردد.

کلیدواژه‌ها: برنامه‌ریزی بحران، برنامه‌های نظام‌های سلامت، مسئولیت اجتماعی

مقدمه
براساس گزارش جهانی کاهش خطر بلایا، توسعه پایدار بدون در نظر گرفتن رویکرد «کاهش خطر بلایا» امکان‌پذیر نمی‌باشد. در همه کشورها افزایش میزان مواجهه افراد و سرمایه‌ها در برابر بلایا بسیار سریع‌تر از کاهش آسیب‌پذیری صورت گرفته است. در نتیجه این امر، خطرات جدیدی به وجود آمده و خسارات ناشی از بلایا به‌طور مستمر افزایش یافته است. آمار وقوع مخاطرات در ایران نیز میزان بالای وقوع مخاطرات طبیعی و انسان‌ساخت را نشان می‌دهد. لذا به منظور عملیاتی شدن اسناد ملی و «سند سندای[1]» به عنوان راهبرد بین‌المللی کاهش خطر بلایا در سال ۲۰۳۰-۲۰۱۵ ضروری است راهبردهای آن در سیاست‌ها، برنامه‌ها، طرح‌ها و تمام سطوح سیاست‌گذاری کشور لحاظ شده و با سایر اسناد مرتبط و موجود انطباق داده شود. خروجی مورد انتظار پس از اجرای این اسناد، کاهش اساسی خطر، تلفات جانی و خسارات ناشی از بلایا به معیشت، سلامت، سرمایه‌های اقتصادی، فیزیکی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی و کسب و کار در جوامع و کشورها تعیین گردید. برای تحقق این خروجی «پیشگیری از خطرات جدید از طریق اجرای اقدامات یکپارچه و فراگیر اقتصادی، ساختاری، قانونی، اجتماعی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و تربیتی، زیست‌محیطی، فناوری، سیاسی و نهادی که مواجهه با مخاطرات و آسیب‌پذیری در برابر بلایا را کاهش داده و آمادگی برای پاسخ و بازیابی پس از حوادث و تاب‌آوری در برابر بلایا را افزایش دهد»، راهبردهای قابل پیگیری به شرح ذیل می‌باشد:

۱. بازنگری سیاست‌های کلان نظام در حوزه کاهش خطر بلایا با رویکرد تاب‌آوری برای سال‌های ۱۴۰۴ تا ۱۴۲۴
۲. توجه به موضوع کاهش خطر و مقابله با پیامدهای سلامتی تغییر اقلیم در برنامه هفتم توسعه
۳. تدوین نقشه راه کاهش خطر بلایا در حوزه سلامت
۴. سرمایه‌گذاری بر روی تربیت و به‌کارگیری مدیران متخصص و شایسته در حوزه مدیریت حوادث و بلایا
۵. تقویت مشارکت مردمی برنامه‌ریزی شده، سازماندهی شده و نهادینه شده برای مدیریت خطر حوادث و بلایا با رویکرد تاب‌آوری جوامع
۶. برنامه‌ریزی برای استفاده از مزیت رقابتی حوزه سلامت در حوادث و بلایای کشور در منطقه خاورمیانه
۷. توسعه سامانه های هشدار سریع چندمخاطره‌ای با تمرکز بر مخاطرات شایع زلزله، سیل، گردوغبار، امواج گرما

علاوه بر موارد فوق، لازم است در حوزه موضوعات ذیل نیز اقدامات لازم صورت پذیرد.

ایجاد سازوکار/تقویت هماهنگی بین ذی‌نفعان مدیریت خطر بلایا در کشور از طریق سازمان مدیریت بحران

- همپوشانی‌های سیاستی و عدم شفافیت شرح وظایف می‌تواند بر این مشکل دامن زند. ایجاد هماهنگی مطلوب به پیش‌نیازهایی نظیر شناخت عمیق ذی‌نفعان سیاست مورد نظر، تشریح وظایف سازمانی، ارتباطات و اطلاعات کافی نیاز دارد؛
- لزوم هماهنگی در زمان **قبل از وقوع حادثه** به منظور پاسخ‌دهی مطلوب اقدامات و جلوگیری از موازی‌کاری و هدررفت منابع؛

*این مستند حمایت‌طلبی توسط گروه علمی بهداشت و تغذیه فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران تهیه و تدوین شده است.

1. The Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030 was adopted at the Third UN World Conference in Sendai, Japan, on March 18, 2015.

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.22034/7.4.22]

- رصد مداوم اطلاعات مربوط به مخاطرات توسط سازمان مدیریت بحران کشور و اعلام به سازمان‌های مربوطه جهت برقراری ارتباط مناسب و اقدامات هماهنگ طی این فرآیند؛
- هماهنگی با ذی‌نفعانی نظیر سمن‌ها، بخش خصوصی، خیرین و رسانه‌های جمعی؛
- استفاده از مشارکت افراد خبره، افراد دانشگاهی، سیاست‌گذاران و ظرفیت‌های مردمی؛
- جلوگیری از تعدد برنامه‌های جزیره‌ای و عدم اجرای برنامه جامع در سطح ملی.

ایجاد (National Emergency Operations Center; NEOC) و سامانه جامع مدیریت اطلاعات حوادث و بلایا و به اشتراک‌گذاری آن بین ذی‌نفعان

بدون شک وجود اطلاعات زیربنای ایجاد هماهنگی می‌باشد. این اطلاعات باید به صورت متمرکز و قابل دسترس برای ذی‌نفعان وجود داشته باشد تا بر اساس آن، برنامه‌ریزی سازمانی و مشترک انجام پذیرد.

ایجاد/تقویت ساختار یکپارچه مدیریت خطر بلایا در وزارت بهداشت

- هرگونه بهبود و ارتقاء در سازمان‌ها، مستلزم همراهی نیروی انسانی آن می‌باشد. تغییرات سریع ساختاری (در سطوح مدیریتی و کارشناسی) عامل ناکام ماندن برنامه‌ها و سیاست‌ها می‌باشد. عدم تمایل به آینده‌نگری و گرایش به برنامه‌های زود بازده نیز از دیگر عوامل مؤثر در اجرای نامناسب سیاست‌ها می‌باشد.

حمایت از پژوهش‌های کاربردی و الزام به‌کارگیری کاربست‌های آن با رویکرد تاب‌آوری در ابعاد مختلف

- تهیه شواهدی که بتواند به صورت ملموس آسیب‌ها و خسارات ناشی از عدم مدیریت خطر بلایا را نشان دهد و در زمان پنجره فرصت، به‌خوبی مورد استفاده قرار گیرد. همچنین استفاده از آینده‌پژوهی برای ایجاد یک چشم‌انداز از آینده مدیریت خطر بلایا و پیش‌بینی پیامدهای آن، باید مدنظر قرار گیرد.

پیش‌بینی منابع پایدار در راستای کاهش خطر بلایا

- اجرای برنامه‌ها در حوزه آمادگی، بازیابی و بازسازی، نیازمند منابع مالی پایدار و ردیف بودجه اختصاصی است.

تقویت فرآیندهای پایش و ارزشیابی برنامه‌های مدیریت خطر بلایا در ذی‌نقشان

- تجدیدنظر در سیاست‌ها، برنامه‌ها، طرح‌ها، تخصیص بودجه پایدار و بازطراحی سطوح سیاست‌گذاری، در راستای بهبود شاخص‌های پایش و ارزشیابی اجتناب‌ناپذیر می‌باشد.
- تهیه ابزار مناسب پایش، ایجاد سازوکار پایش مستقل بیرونی، ایجاد سازوکار پیگیری قضایی اجرای برنامه‌ها
- نظارت داخلی و بیرونی در تمام مراحل از سوی دستگاه‌های مجری و نظارت‌کننده
- مطالبه‌گری و پایش مستمر، گویا و متکّی بر شاخص‌های اختصاصی و موثّر، با تحلیل نتایج اجرای سیاست‌ها و برنامه‌ها

الزام رویکرد بازسازی

- با فرهنگ‌سازی و استفاده از ظرفیت فضای مجازی، ایمنی می‌تواند به یک مطالبه عمومی تبدیل شود.

تقویت/پیش‌بینی مدیریت جامعه محور بلایا با رویکرد فرهنگ‌سازی، تقویت خودمراقبتی و ایجاد مسئولیت اجتماعی

- آموزش‌ها لزوماً باید اطلاعات جدیدی در اختیار افراد قرار دهند و با بهره‌گیری از توان سازمان‌های خصوصی، مردم بومی منطقه، داوطلبان و استفاده از روش‌های مختلف نوین و متنوع آموزشی در سطوح مختلف، در جهت تغییر نگرش باشند.

ایجاد سازوکار پاسخگویی و مطالبه‌گری در حوزه مدیریت خطر بلایا

- سازمان‌ها باید حس مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی و توجه به حقوق افراد جامعه را در قالب برنامه‌های راهبردی خود، مورد توجه قرار دهند.

Advocacy Paper

Health System Crises Preparedness

Abstract

The level of exposure of people and human resources of the country to unexpected events, erises and epidemics as well as the resulting damages is continuously increasing. Hence, this documentary advocates seven strategies and nine measures in order to unify national documents, and maintain their compliance with international documents. These suggestions will help reduce the fundamental risk, loss of life, and damages caused by crises to livelihood, health, economic, physical, social, cultural, environmental and business capitals in communities and countries.

Keywords: crises Planning, Health Systems Plans, Social Responsibility

[Downloaded from ijhp.ir on 2026-09-05]

[DOI: 10.22034/7.4.22]